

УДК 316.32:327:94(477+438)“2022/2024”

DOI: 10.31651/2076-5908-2025-2-35-46

Леонід ЗАШКІЛЬНЯК

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії
Центральної та Східної Європи Львівського національного
університету ім. І. Франка, м. Львів, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0018-5095>
e-mail: leoza10@gmail.com

Роман МАРТИНЧУК

аспірант кафедри історії Центральної та Східної Європи
Львівського національного університету ім. І. Франка, м. Львів, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2204-7389>
e-mail: martynroman17@gmail.com

ДИНАМІКА ВЗАЄМНОЇ РЕЦЕПЦІЇ УКРАЇНЦІВ І ПОЛЯКІВ УНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ*

Анотація. Мета – дослідити динаміку взаємного сприйняття українців і поляків унаслідок повномасштабної російсько-української війни. **Наукова новизна.** Авторами опрацьовано низку матеріалів преси та соціологічних служб України і Польщі, які вперше введено до наукового обігу. У результаті опрацювання джерельного матеріалу і фахової літератури вдалося виявити зміни у взаємному сприйнятті українців і поляків після початку повномасштабної російсько-української війни, встановити причини незначного зменшення позитивних симпатій польського суспільства щодо українців та біженців з України, а також українського суспільства щодо польських громадян, спрогнозувати загрози й небезпеки такої динаміки для міждержавних відносин України та Польщі. **Висновки.** Повномасштабна російсько-українська війна призвела до встановлення тісніших контактів між українцями та поляками, суттєво зблизивши обидва сусідні народи. Чималий рівень підтримки та допомоги з боку польського суспільства вплинув на суспільні настрої українців і поляків. Відтак, після початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України поляки та українці тепліше сприймали одне одного. Проте, в другій половині 2023 – на початку 2024 рр. взаємна рецепція українців і поляків зазнала певних змін. Непорозуміння, що виникло в міждержавних відносинах між Україною та Польщею навколо експорту української аграрної продукції на міжнародні ринки, а також блокада польськими фермерами українсько-польського кордону призвели до зменшення позитивного ставлення та рівня довіри українського суспільства до західних сусідів. Зазнав змін і рівень симпатій поляків до українців, що стало наслідком втоми від війни в Україні, суспільно-політичного суперництва політичних таборів напередодні і після парламентських виборів в Польщі 2023 р., погіршення соціально-економічних позицій агросектора країни, активізації російської пропаганди в Польщі.

Ключові слова: українці, поляки, Україна, Польща, рецепція, повномасштабна російсько-українська війна.

Leonid ZASHKILNYAK

Doctor of Sciences (History), Professor, Chairperson of Department of History of
Central and Eastern Europe, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0018-5095>
e-mail: leoza10@gmail.com

Roman MARTYNCHUK

PhD student of the Department of History of Central and Eastern Europe,
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2204-7389>
e-mail: martynroman17@gmail.com

THE DYNAMICS OF THE MUTUAL PERCEPTION OF UKRAINIANS AND POLES AS A RESULT OF THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The goal is to explore the dynamics of mutual perception of Ukrainians and Poles as a result of the full-scale Russian-Ukrainian war. **Scientific novelty.** The authors have studied a number of materials from the press and sociological services of Ukraine and Poland, which have been introduced into scientific circulation for the first time. As a result of studying the source material and professional literature, the authors found changes in the mutual perception of Ukrainians and Poles after the outbreak of the full-scale Russian-Ukrainian war, determined the reasons for the decline in

* Друкується за матеріалами доповіді, виголошеної на Міжнародній науковій конференції «Польсько-українські відносини в умовах російської агресії в Україні: історичні та сучасні контексти» («Stosunki polsko-ukraińskie wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę: konteksty historyczne i współczesne»), що відбулася 11–12 квітня 2024 р. у Варшавському університеті (детальніше у рубриці «Наукова хроніка» цього випуску «Вісника»).

positive sympathy of Polish society towards Ukrainians and refugees from Ukraine, as well as Ukrainian society towards Polish citizens, and predicted the threats and dangers of such dynamics for interstate relations between Ukraine and Poland. **Conclusions.** The Russian-Ukrainian war has led to closer contacts between Ukrainians and Poles, bringing the two neighboring nations much closer together. The tremendous level of support and assistance from Polish society influenced the public mood of Ukrainians and Poles. As a result, after the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine, Poles and Ukrainians became more accepting of each other. In the second half of 2023 and early 2024, the mutual reception of Ukrainians and Poles underwent certain changes. The misunderstanding that arose in interstate relations between Ukraine and Poland over the export of Ukrainian agricultural products to international markets, as well as the blockade of the Ukrainian-Polish border by Polish farmers, somewhat reduced the positive attitude and level of trust of Ukrainian society toward its western neighbors. The level of sympathy among Poles towards Ukrainians has also undergone some changes, as a consequence of growing fatigue from the war in Ukraine, socio-political rivalry between political camps before and after the 2023 parliamentary elections in Poland, the deterioration of the socio-economic position of the country's agricultural sector, and intensification of Russian propaganda in Poland.

Keywords: Ukrainians, Poles, Ukraine, Poland, perception, full-scale Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія Росії проти України у 2022 р. створила нову ситуацію на європейському континенті і світі в цілому, змусивши лідерів країн і народи зайняти позицію щодо цього збройного конфлікту. Польща, її політикум і громадяни стали на бік жертви агресії – України, проявивши солідарність з її народом. Польське суспільство в абсолютній більшості було залучене до надання допомоги Україні та постраждалим від війни українцям. Польські підприємці, бізнесмени, громадськість, пересічні мешканці організовували різноманітні збори для України та українців, жертвували власні кошти, брали активну участь в акціях протесту проти повномасштабної російської агресії проти України. Крім того, вони надавали допомогу в облаштуванні мільйонам українських біженців, яких Польща прийняла на свою територію.

Воєнні події на території Української держави суттєво позначилися на суспільній свідомості українців і поляків, зокрема на взаємній рецепції, засвідченій численними соціологічними замірами в обох країнах. Динаміка змін у ставленні до сусіда демонструє загалом різке збільшення симпатій з обох сторін, яке упродовж 2022–2024 рр. поступово еволюціонує в напрямку збільшення цих показників, що особливо помітно на прикладі польської громадської думки. Дослідження динаміки взаємного сприйняття українців і поляків допомагає виявити причини таких змін і зрозуміти можливі наслідки та небезпеки для міждержавних відносин України та Польщі.

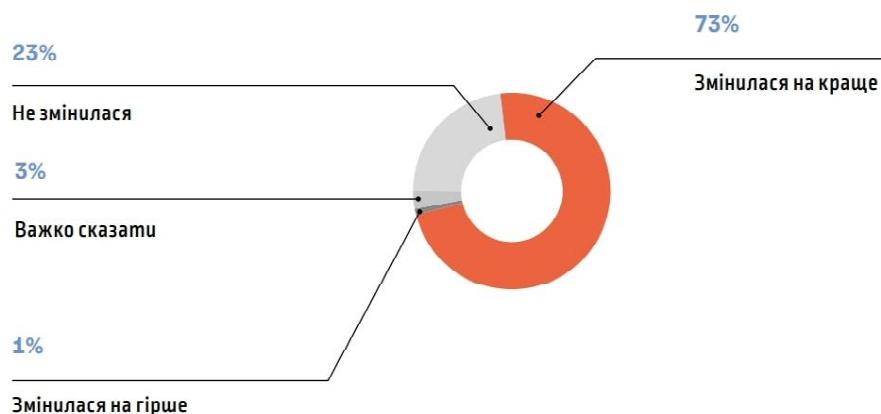
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після падіння комуністичного режиму в Республіці Польща та проголошення незалежності України з'явилися дослідження, присвячені вивченню окремих аспектів взаємного сприйняття українців і поляків. Ці питання порушували українські та польські історики й соціологи: Даріуш Баран [1], Кшиштоф Юрек [2], Світлана Батуріна [3], Любомир Хахула [4] та ін. Менше уваги науковці приділяють дослідженню взаємного сприйняття українців і поляків після початку російсько-української повномасштабної війни у 2022 р. У цьому напрямі можна виділити лише деякі роботи польських та українських соціологинь, зокрема Наталії Бойко та Людмили Скокової [5], Катажини Мацієвської-Мешковської [6]. Основними джерелами статті є матеріали преси та результати соціологічних опитувань, проведених провідними соціологічними установами Польщі та України, зокрема, польськими – Центр досліджень громадської думки, Центр ім. Юліуша Мєрошевського, Інститут польського підприємництва та українськими – Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, центр «Info Sapiens» та соціологічна компанія «Рейтинг».

Метою статті є аналіз динаміки взаємної рецепції українців і поляків унаслідок повномасштабної російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Позитивні зміни у сприйнятті українцями західного сусіда та його громадян відбулися майже одразу після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з Центром політичної соціології протягом 7–15 травня 2022 р. зафіксував, що в українській громадській думці домінував позитивний образ Республіки Польщі. 65% опитаних українців вважали Польщу найбільшим військовим партнером та найближчим союзником Української держави. Більше симпатій українці мали лише до Великої Британії (66%) [7]. Без сумніву, таким показникам сприяла активна військова, економічна та гуманітарна допомога, надана Україні політичним керівництвом Республіки Польща та пересічними поляками [5, с. 24]. За підрахунками експертів, лише у 2022 р. країна над Віслою надала допомогу Україні, зокрема українським біженцям, на суму близько 56,6 млрд. злотих, тобто трохи більше 2% ВВП Польщі [8].

Ще більші зміни у суспільній свідомості громадян України виявило опитування, проведене протягом 11–15 серпня 2022 р. центром «Info Sapiens» на замовлення Центру ім. Юліуша Мєрошевського – польської державної установи, що займається розбудовою діалогу між поляками та народами Східної Європи. Станом на серпень 2022 р. 73% опитаних українців заявили, що покращили свою думку про поляків після початку повномасштабної російської агресії проти

Як змінилася думка про поляків?

Графік 1. Як змінилася думка українців про поляків, серпень 2022 р. [9]

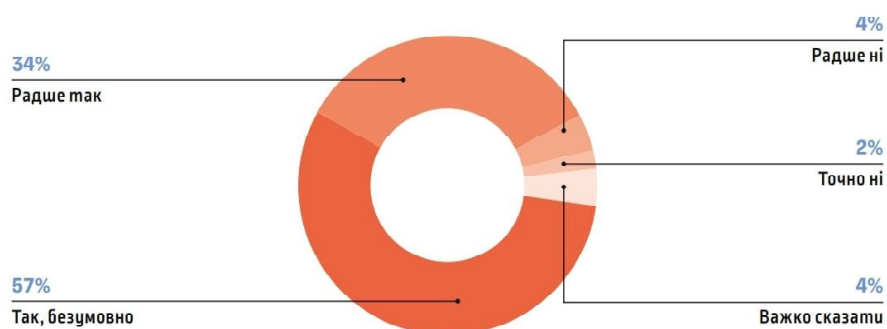
боку Польщі і поляків. Опитані українці здебільшого пояснювали матеріальну допомогу Польщі з усвідомленням її громадянами загроз, які несе поширення російської агресії на Захід (70%), співчуттям поляків українцям (69%), потребою Польщі у робочій силі (27%). У сприйнятті пересічних українців поляки викликали переважно позитивні асоціації: як сусіди (54%), як союзники (52%), як друзі (49%), як брати/сестри (33%). Водночас, лише 1% опитаних респондентів заявили про наявність негативних асоціацій [9].

Важливо відзначити, що поширення на початку 2022 р. російською пропагандою повідомлень про намагання польського політичного керівництва захопити Захід України і приєднати цей регіон до складу Польщі не змогло дискредитувати позитивний імідж Польщі та польського народу в українському суспільстві. Більшість респондентів не сприймала серйозно таку інформацію, вважаючи її абсолютною брехнею – про це висловилися 76% опитаних українців, ще 16% вважали, що деякі елементи таких повідомлень можуть бути правдивими, 7% зазначили, що їм важко дати однозначну відповідь, і лише 1% стверджували, що Польща дійсно має намір приєднати українські території [9].

У 2023 р. ставлення українського суспільства до західних сусідів зазнало невеликих змін. Соціологічне опитування, яке провели протягом 9–15 жовтня 2023 р. працівники центру Info Sapiens на замовлення Центру імені Юліуша Мєрошевського, свідчило про незначне зменшення симпатій українців до поляків. Порівняно з опитуванням 2022 р., число українців, які позитивно ставилися до поляків зменшилося на 16%, у жовтні 2023 р. таких було 67%, ще 30% опитаних респондентів нейтрально сприймали польських громадян, негативно – 1%, стільки ж не відповіло [10].

Наприкінці 2023 р. українці практично не мали сумнівів у непохитності підтримки з боку Польщі. Згідно з отриманими даними, 86% респондентів, стверджували, що Польща підтримуватиме Україну на шляху до євроінтеграції. Натомість 91% опитаних українців безумовно або радше були впевнені у тому, що у боротьбі з російською повномасштабною агресією Україна може розраховувати на підтримку і матеріальну допомогу з боку Польщі (див. графік 2) [10].

А як ви вважаєте, чи Польща буде надалі підтримувати Україну в боротьбі з російським агресором?

Графік 2. Думки українських громадян щодо підтримки України з боку Польщі, жовтень 2023 р. [10]

України, ще 23% інформантів не змінили думку про західних сусідів, лише 1% опитаних змінили свою думку про поляків на гірше, а 3% не визначилися з відповіддю (див. графік 1). Водночас число українців, які добре або дуже добре ставилися до поляків, становило високі 83% [9].

У серпні 2023 р. українські респонденти по-різному оцінювали мотиви підтримки та допомоги для України з

Ймовірно, незначне зменшення позитивного ставлення українців до поляків відбулося внаслідок адаптації українського суспільства до життя в умовах повномасштабної війни. Через це в українській громадській думці менш вираженими були позитивні емоції, зникло відчуття ейфорії, що було притаманне для 2022 р. [10]. На зміну суспільних настроїв українців щодо західних сусідів вплинуло

також непорозуміння, що виникло в міждержавних відносинах України та Республіки Польща навколо експорту української аграрної продукції на міжнародні ринки.

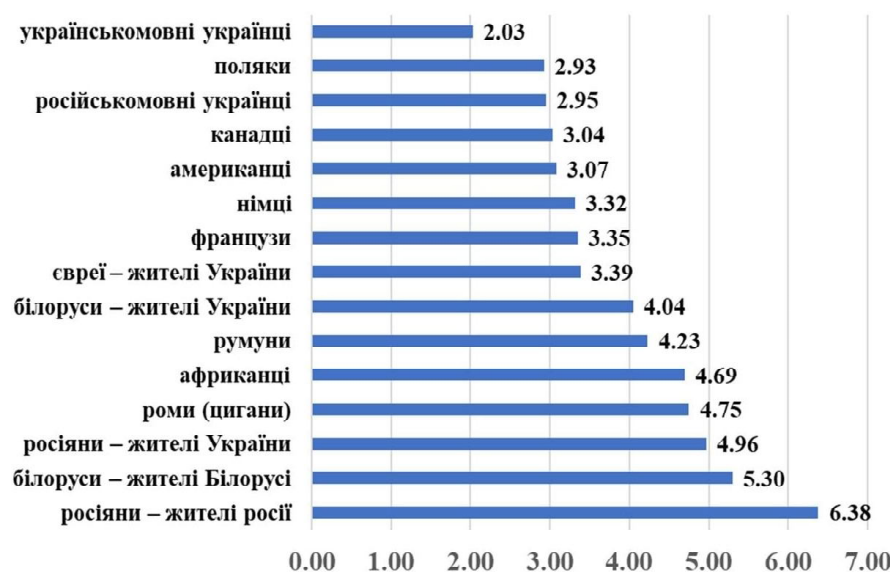
Після початку повномасштабної російської агресії проти України Європейський Союз (далі – ЄС) на знак солідарності та підтримки України скасував обмеження на експорт української сільськогосподарської продукції до країн ЄС. Відносно дешева аграрна продукція з України створила конкуренцію для фермерів з країн ЄС і призвела до зниження цін на збіжжя на європейських ринках. Відчуваючи можливі економічні втрати, виробники сільськогосподарської продукції європейських країн вдалися до страйків та акцій протесту. Політичні еліти країн ЄС, зокрема і польські, намагалися припинити страйки фермерів шляхом запровадження обмежень або заборон на експорт сільськогосподарської продукції з України. Такі дії політикуму Республіки Польща негативно сприйняло українське політичне керівництво. Політичні еліти України заявили, що звернуться до Світової організації торгівлі (СОТ) зі скаргою на дії польської влади. Після цього розпочалась хвиля звинувачень, які лунали на рівні органів державної влади України та Польщі на адресу одне одного [11]. Зокрема, під час проведення 78-ї Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ООН) президент Республіки Польща Анджей Дуда (2015–2025 рр.) порівняв Україну з потопельником: «Кожен, хто хоч раз брав участь у порятунку людини, яка тоне, знає, що така людина небезпечна, може затягнути вас на глибину» [12]. Відповідь президента України Володимира Зеленського (від 2019 р.) була не менш категоричною: «Тривожно бачити, як у цей час дехто в Європі підриває солідарність і влаштовує політичний театр, роблячи із зерна трилер. Може здаватися, що вони грають власну роль, але натомість вони допомагають підготувати сцену для московського актора» – заявив український президент [13].

Згідно з результатами згаданого вище опитування центру Info Sapiens на замовлення Центру імені Юліуша Мєрошевського, наприкінці 2023 р. більш ніж три чверті опитаних українців (84%) знали або щось чули про «зернову кризу» у відносинах України та Польщі [10].

Попри незначне зменшення позитивного ставлення українців до Польщі і поляків, українському суспільству наприкінці 2023 – початку 2024 рр. все ж не були притаманні антипольські настрої. Навпаки, наприкінці 2023 р. серед усіх сусідніх народів українці найбільше симпатизували саме західним сусідам. За шкалою американського соціолога Еморі Богардуса, що вимірює рівень соціальної дистанції, поляки різко перейшли з п'ятого на друге місце після українськомовних українців, відсунувши на нижчі позиції “традиційних” до війни “росіян” і “білорусів” (див. графік 3).

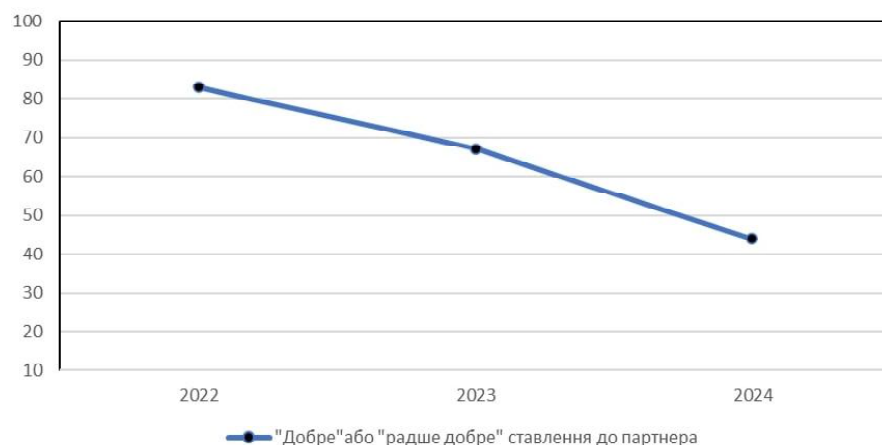
Опитування соціологічної групи «Рейтинг» у лютому 2024 р. також продемонструвало, що 79% опитаних українців все ще вважали Польщу дружньою країною щодо України. Зазначимо, що цей показник був дещо нижчим, ніж у червні 2023 р. (94%) чи у жовтні 2022 р. (97%). Проте рівень довіри українців до Польщі та поляків все ще перевищував показник до початку повномасштабної російсько-української війни, оскільки у грудні 2021 р. Польщу дружньою державою вважали 67% опитаних громадян України (див. графік 4) [15].

Помітні зміни відбулися і в польській громадській думці. Російсько-українське збройне протистояння зблизило українців і поляків та призвело до встановлення тісніших контактів між

Графік 3. Соціальна дистанція дорослого населення України до деяких етнічних груп (шкала Богардуса), жовтень 2023 р. [14]

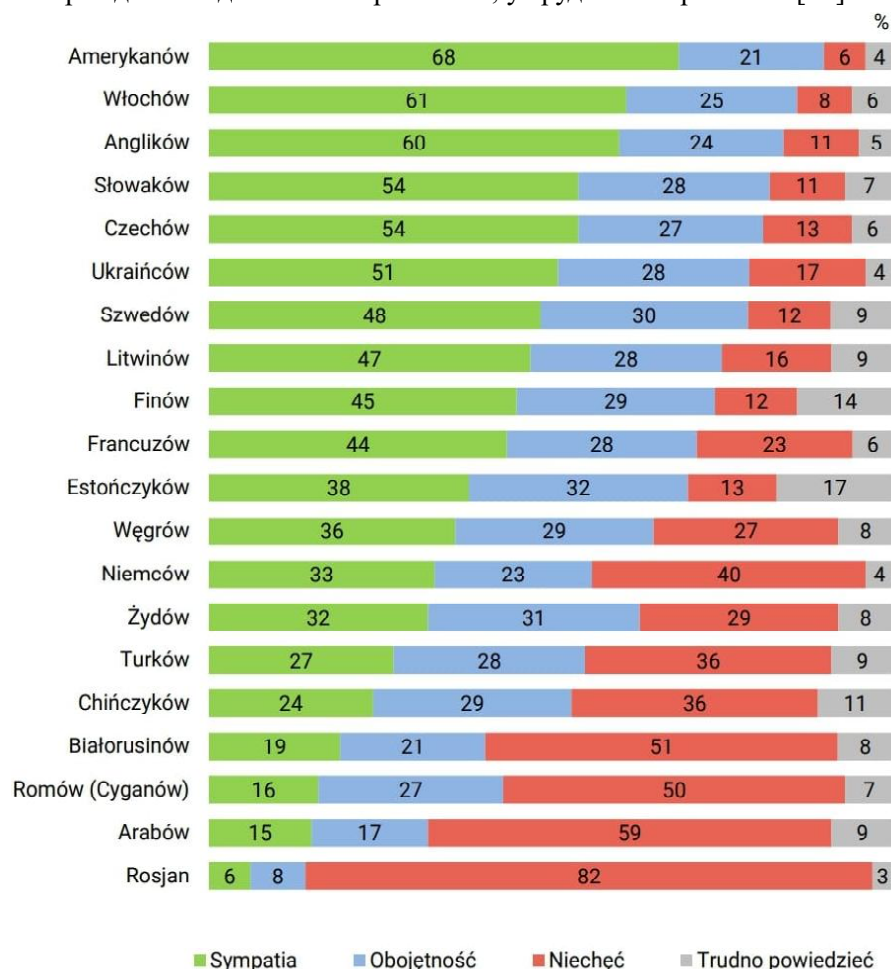
ними [16, с. 115]. Українська дослідниця міграційних процесів Олена Бабакова слушно зауважила, що безпосередня комунікація між представниками обох народів, що виникла після повномасштабного російського вторгнення у 2022 р., допомогла українцям і полякам краще пізнати одне одного. Наприклад, українські біженці тепер частіше взаємодіяли з поляками у закладах освіти, медичних установах та службах соціальної допомоги, встановлюючи міжособистісні контакти [17].

Графік 4. Динаміка позитивного ставлення українців до поляків у 2022–2024 рр. (за даними центру Info Sapiens на замовлення Центру ім. Юліуша Мєрошевського)

Польщі, тим, що поляки відчували певну культурну близькість до українців, а також можливі загрози, які несла повномасштабна російсько-українська війна для безпеки і незалежності самої Польської держави [6, s. 117].

Соціологічні зондажі показують, що після початку повномасштабної російсько-української війни у рецепції поляків переважали здебільшого позитивні оцінки щодо біженців з України. За даними авторитетного польського Центру досліджень громадської думки (CBOS), у березні 2022 р. 94% опитаних поляків були позитивно налаштовані щодо прийняття українських біженців на територію Польщі, і тільки 3% польських інформантів виступили проти прийняття біженців з України, стільки ж не змогло відповісти [18]. Такі високі показники зберігались упродовж усього 2022 р., зокрема у липні 2022 р. 84% польських респондентів ставилися позитивно до постраждалих від війни в Україні осіб, у грудні 2022 р. – 79% [19].

Графік 5. Ставлення поляків до інших народів, лютий 2023 р. [20]

Наплив біженців з України польські громадяни сприйняли переважно зі співчуттям. Поляки надали українським біженцям першу допомогу в облаштуванні, а подекуди навіть приймали людей з України до власних осель. Польська дослідниця Катажина Мацієвська-Мешковська пояснювала всесторонню та чималу підтримку і допомогу, надану українцям громадянами

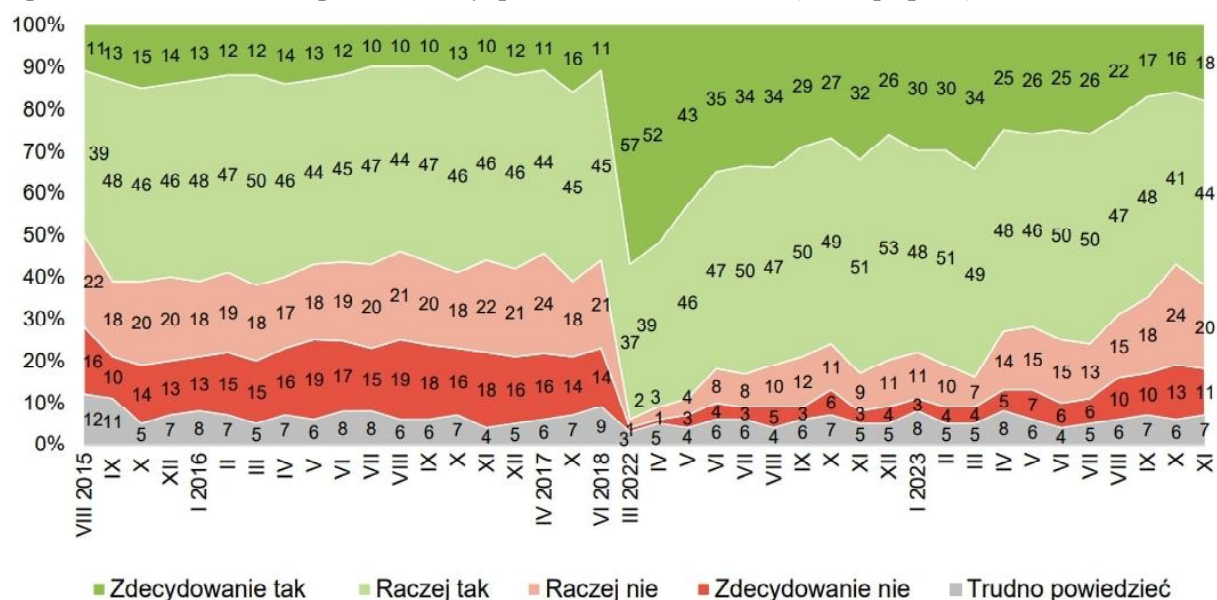
Після початку повномасштабного нападу Російської Федерації на Українську державу у польському суспільстві покращилося не тільки сприйняття біженців з України, але й українців, які проживали в Україні. Це виразно ілюструють результати опитування все того ж Центру досліджень громадської думки, який щорічно вимірює рівень симпатій поляків до інших народів. Як показало дослідження, у лютому 2023 р. майже половина опитаних поляків (51%) позитивно оцінювала українців, 28% респондентів вказали на свою байдужість до громадян України, 17% ставилися до українців негативно, ще 4% не змогло відповісти. Якщо порівнювати рівень позитивних емоцій поляків щодо українців з

результатами за січень 2022 р. (до збройного нападу Росії на Україну), то у лютому 2023 р. він зріс на 10% і став найвищим за час проведення подібних опитувань представниками Центру досліджень громадської думки з 1993 р. Краще, ніж до українців, поляки ставилися лише до американців, італійців, англійців, словаків та чехів (див. графік 5) [20].

Приблизно в середині 2023 р. унаслідок розвитку внутрішньополітичних подій в Польщі позитивне ставлення поляків до українських біженців почало суттєво зменшуватись. Зокрема, з 27 червня по 7 липня 2022 р. представники Центру досліджень громадської думки опитали 1084 пересічних поляків, яким поставили питання: «Як Ви вважаєте, чи буде прийняття Польщею біженців з України в довгостроковій перспективі економічно вигідним для нашої країни?» Лише 38% опитаних поляків були переконані, що польська економіка отримає дивіденди від перебування українців на території їхньої держави, 46% поляків дотримувалися протилежних поглядів, 16% не змогли відповісти на запропоноване питання. Опитані поляки не були готові прийняти українських біженців назавжди чи утримувати їх до кінця воєнних дій в Україні. Наприклад, 78% опитаних респондентів хотіли б, щоб після закінчення війни в Україні постраждали від війни українці повернулися додому, лише 6% виступили за те, щоб українці залишилися надалі в Польщі, 16% респондентів не визначилися з відповіддю [19].

Страх поляків щодо тривалого перебування українських біженців на території їхньої країни можна пояснити зростанням цін на товари та електроенергію у Польщі внаслідок початку російсько-української повномасштабної війни. За даними Центрального статистичного управління (GUS), на кінець 2022 р. інфляція у Польщі досягла 16,6% у порівнянні з груднем 2021 р. [21]. Це могли відчувати пересічні поляки й асоціювати різке зростання цін з війною в Україні та прибуттям до Польщі українських біженців. З точки зору опитаних респондентів, загострення соціально-економічної ситуації в Польщі та вплив біженців з України могли призвести до втрати поляками робочих місць і стабільного джерела доходу. Треба також врахувати і фактор втоми польського суспільства від війни в Україні, яка тривала понад рік і не мала ознак швидкого завершення. Загалом, сукупність перелічених факторів частково вплинула на зменшення позитивного ставлення поляків до українців та біженців з України станом на середину 2023 р.

Ще більший спад симпатій польських громадян до біженців з України зафіксувало опитування Центру досліджень громадської думки, яке було проведене з 2 по 11 жовтня 2023 р. Під час опитування лише 57% опитаних поляків сприймали українських біженців позитивно й були готові їх надалі приймати на територію Польщі (що є найменшим показником після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну), тоді як 37% висловили негативну думку щодо прийняття біженців з України, а 6% утримались від відповіді (див. графік 6) [22].

Графік 6. Динаміка ставлення поляків до прийняття біженців з України, 2015–2023 рр. [23]

На думку польського соціолога Славоміра Сераковського, зменшення позитивних емоцій поляків щодо українських біженців не було пов'язано безпосередньо з українцями, а скоріше із соціально-економічними проблемами у самій Польщі, які вплив біженців лише проявив. Чинником, що позначився на зміні настроїв поляків щодо українців соціолог назвав конкуренцію на матримоніальному рівні, яку відчували польські жінки з боку українок, що вимушено покинули

Україну. Зменшила позитивне ставлення поляків до біженців з України й антиукраїнська риторика партії Конфедерація (Konfederacja Wolność i Niepodległość), яка напередодні парламентських виборів у Польщі 2023 р. прагнула збільшити число своїх прихильників. Політикум цієї політичної партії у публічних виступах та інтерв'ю наголошував на тому, що тривале перебування біженців з України матиме негативні наслідки для польської економіки [24].

Моніторинг польських та українських ЗМІ показує, що причини суттєвого зменшення симпатій поляків щодо українців треба шукати насамперед у проблемах внутрішньополітичної боротьби з використанням соціально-економічних приводів в самій Польщі, що не виключає і зовнішнього втручання. Українські медіа – «Європейська правда», «Дзеркало тижня», «Укрінформ» зазначали, що зменшення симпатій поляків до українців стало результатом інструменталізації російсько-української війни різними політичними силами у Польщі. Ця тенденція особливо виразно проявилася наприкінці 2023 р. під час парламентських виборів у Польщі і досягла свого апогею на початку 2024 р. під час блокади польськими фермерами кордону з Україною [11; 25–27].

Редакція «Європейської правди» вважала, що політики з партії Право і Справедливість (Prawo i Sprawiedliwość, далі – PiS), які перебували на чолі Польської держави з 2015 р., несли відповідальність за напругу у відносинах між Україною і Польщею, внаслідок чого пересічні поляки зменшили своє позитивне ставлення до українців. Політичний істеблшмент PiS напередодні парламентських виборів у Польщі 2023 р. свідомо, у супереччю рішенням Європейської комісії, обмежив експорт української аграрної продукції на міжнародні ринки. Ембарго на українську сільськогосподарську продукцію стало частиною внутрішньополітичної боротьби за виборців, зокрема фермерів та мешканців сіл, яка тривала у Польщі напередодні виборів до Сейму і Сенату, які пройшли 15 жовтня 2023 р. [28].

У свою чергу, в «Дзеркалі тижня» зазначали, що елементи внутрішньополітичної боротьби були помітні не лише напередодні парламентських виборів у Польщі, але й після них. Жодна політична сила у Польщі не розробила план дій щодо врегулювання протестів фермерів, які блокували пункти пропуску на кордоні між Україною і Польщею, виступаючи проти українського збіжжя та «Зеленого курсу» Європейського Союзу*. Ба більше, політикум партії PiS намагався використати ситуацію на кордоні для того, щоб дестабілізувати ситуацію у країні з метою позачергових парламентських виборів. Новообраний коаліційний уряд Дональда Туска, який складався з політиків Громадянської платформи (Platforma Obywatelska, далі – ОП), Польської селянської партії (Polskie Stronnictwo Ludowe, далі – ПСП) та партії Польща 2050 (Polska 2050), також не знайшов способів врегулювання протестних настроїв серед фермерів, оскільки напередодні місцевих виборів у Польщі намагався здобути підтримку у тих виборців, які були на боці протестувальників [26].

Подібні думки лунали і на сторінках польських суспільно-політичних щотижневиків, які виражали погляди, що дозволяють їх класифікувати як ліберально-консервативні. Щотижневик «Polityka», «Newsweek» та «Rzeczpospolita» активно пропагували думку, що партія PiS, розпалюючи антиукраїнські настрої в польському суспільстві, намагалася за будь-яку ціну здобути перемогу на майбутніх парламентських виборах. Натомість напруга у відносинах між Україною і Польщею виникла у результаті намагань політиків з PiS покращити свої рейтинги серед консервативно-націоналістичного електорату. У газеті «Rzeczpospolita» зауважили, що ввівши ембарго на сільськогосподарську продукцію з України, PiS намагалася виступити основним захисником інтересів польських фермерів. У підсумку консервативні кола сподівалися отримати на майбутніх парламентських виборах голоси фермерів, які до цього симпатизували політичній партії Конфедерація [29]. Головний редактор газети «Rzeczpospolita» Міхал Шульдзінський з цього приводу писав, що політична партія PiS зрадила інтереси України та вдарила «ножем у спину» українському народові, що став жертвою російської повномасштабної агресії [30].

Польські пресові видання, які поділяли погляди консервативних політичних середовищ, намагалися стати на захист панівних еліт Польщі. Видання «Do Rzeczy», «Gazeta Polska» на своїх сторінках закликали поляків проводити тверду і прагматичну політику щодо України та українських біженців, зумовлену насамперед національними інтересами Польщі, зокрема й інтересами польських фермерів. Поширеною була думка, що українська влада у виборі головних союзників між Польщею та Німеччиною зробила ставку саме на Берлін. З цієї причини український політикум був особливо зацікавлений у зміні влади у Польщі на користь ліберально-консервативної та проєвропейської партії ОП. Саме тому українські політичні еліти вдалися до звинувачень на адресу польських високопосадовців через рішення останніх накласти ембарго на сільськогосподарську продукцію з України [31].

* Зелений курс – стратегія Європейського Союзу, спрямована на перетворення Європи на кліматично-нейтральний континент шляхом покращення якості життя населення, подолання кліматичних та екологічних проблем.

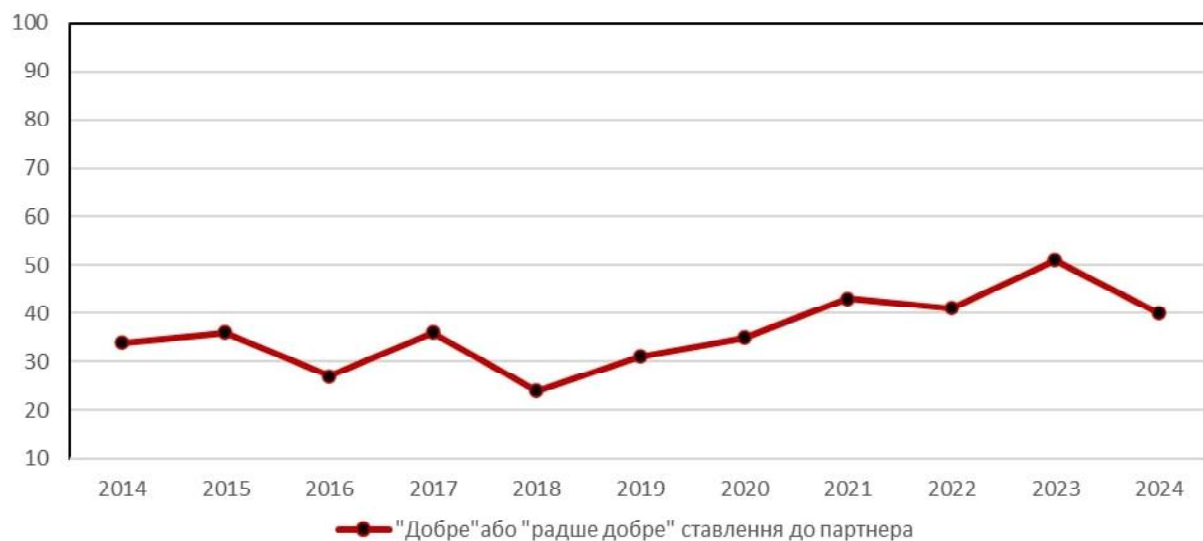
При цьому, частина авторитетних польських видань «Rzeczpospolita», «Dziennik Gazeta Prawna», «Do Rzeczy» неодноразово писала про поширення у польському інформаційному просторі російських пропагандистських наративів щодо України й українських біженців, а також про намагання Кремля цілеспрямовано погіршити відносини України та Польщі, щоб зменшити підтримку для України з боку Польської держави та її суспільства. Російська пропаганда зазвичай намагалася «демонізувати» українських біженців, стверджуючи, що українці є недостатньо вдячними Польщі за надану допомогу, а самі пересічні поляки через наплив біженців з України матимуть обмежений доступ до закладів освіти, медичних установ тощо [32–36].

Результати соціологічних опитувань також свідчили про те, що поляки стали більш чутливими до російської пропаганди. Польський інститут підприємництва (WEI) на початку 2023 р. опитав пересічних поляків, яким запропонували відповісти на 8 провокативних тверджень, що стосувалися польської внутрішньої політики, причин російсько-української війни, ставлення до українців та росіян. Запропоновані твердження звучали таким чином: 1) «Війна в Україні – це змова ліберальних еліт Заходу, тих самих, які спланували пандемію»; 2) «Якщо б не розширення НАТО на Схід, Путін не напав би на Україну»; 3) «Біженці з України – це фактично економічні мігранти»; 4) «Ми не повинні допомагати Україні, доки вона не покається за Волинь і не засудить Бандеру»; 5) «Польща не може дозволити собі біженців»; 6) «Не можна дратувати Росію, оскільки у неї є ядерна зброя»; 7) «Ми повинні домогтися миру за всяку ціну, навіть шляхом територіальних поступок України на користь Росії»; 8) «Ми повинні припинити постачання зброї для України, тому що це розпалює конфлікт, який не має до нас жодного відношення». Позитивні відповіді щонайменше на чотири з запропонованих тез свідчили про серйозний вплив російських пропагандистських меседжів на польську громадську думку. На початку 2023 р. такий поріг подолали 41% опитаних поляків, ще 51% опитаних погодилися з трьома запропонованими твердженнями [37].

Звичайно, ці результати не означали, що майже половина опитаних поляків підтримувала Росію у війні в Україні чи була головним носієм російської пропаганди у Польщі. Тут, скоріше, слід вказати на цілеспрямовані дії Росії з метою реанімувати давні упередження і роз'ятрити рани попередніх міжнаціональних конфліктів між українцями і поляками, послабити солідарність з жертвою агресії, внести розкол в польське суспільство і, тим самим, ізолювати або хоча б послабити Україну в протистоянні з російським агресором.

Не менш важливою залишається проблема поширення російських пропагандистських наративів у Польщі. З урахуванням того, що польське медійне середовище після початку повномасштабної російської агресії проти України здебільшого висловило солідарність та підтримку Україні. Символічними жестами стали синьо-жовті прапори, розміщені на сторінках польських інтернет-видань. Багато видань створили окремі рубрики про «війну в Україні». Видається, що основними шляхами поширення російської пропаганди в Польщі були інтернет-простори та риторика антиукраїнськи налаштованих політиків, серед яких особливо виділялися члени ультраправої партії Конфедерація [38].

Сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників призвела до того, що на початку 2024 р. позитивне ставлення поляків до українців суттєво зменшилося. Про це свідчать результати опитування Центру

Графік 7. Динаміка позитивного ставлення поляків до українців у 2014–2024 рр.
(за даними Центру досліджень громадської думки)

досліджень громадської думки. Протягом 11–21 січня 2024 р. представники центру опитали пересічних поляків щодо їхнього ставлення до українців. На початку 2024 р. 40% опитаних поляків висловили симпатії до українців, 30% ставилися негативно до сусідів на сході, 26% вказали на свою байдужість до громадян України, а 4% відмовилися відповісти. Показники позитивного ставлення поляків до українців практично дорівнювали тим, які були до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 р. (див. графік 7) [39].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що після початку російсько-української повномасштабної війни Республіка Польща та її громадяни висловили солідарність з Україною та українцями, надавши значну кількість гуманітарної, військової та економічної допомоги. Збройна агресія Росії проти України зблизила українців і поляків, сформувала позитивний багаж симпатій одне до одного. Проте, з плином часу взаємна рецепція українців і поляків зазнала певних змін. Напруження у міждержавних відносинах між Україною і Польщею, а також блокада кордону, організована польськими фермерами, дещо зменшили позитивне ставлення українців до західних сусідів. Однак станом на кінець 2023 – початок 2024 рр., українці все ще виявляли більшу приязнь до поляків, ніж до інших сусідів.

Унаслідок загострення політичних і соціально-економічних проблем всередині країни в польському суспільстві можна зафіксувати зменшення симпатій до українців та українських біженців. Воно було викликане насамперед розгортанням суспільно-політичного суперництва політичних таборів напередодні і після парламентських виборів в Польщі 2023 р., погіршенням соціально-економічних позицій агросектора країни й намаганням використати ситуацію під час політичного суперництва, активізації російської пропаганди в Польщі з метою скомпрометувати Україну шляхом апеляції до давніх історичних стереотипів і упереджень, внести розкол у польське суспільство. В результаті дії вказаних та інших факторів ставлення поляків до України та українців на початок 2024 р. фактично повернулося на довоєнний рівень. Така ситуація створює небезпеки як для України, яка бореться за незалежність з агресором, що переважає її по всіх воєнних параметрах, так і для Польщі та європейських країн, котрі в силу зосередження головної уваги на внутрішньополітичних проблемах, можуть потрапити в ситуацію, коли внутрішні проблеми стануть неактуальними через втрату ними міжнародної суб'єктності, як це вже траплялося у XX столітті.

Список літератури

1. Jurek K. Stereotypy na temat Ukraińców funkcjonujące w Polsce. *Imigranci z Ukrainy w Polsce. Potrzeby i oczekiwania, reakcje społeczne, wyzwania dla bezpieczeństwa* / red. Michała Lubicz Miszewskiego. Wrocław, 2018. S. 31–42.
2. Baran D. Wizerunek Ukraińców na łamach wybranej polskiej prasy. *Państwo i Społeczeństwo*. 2016. № 1. S. 97–116.
3. Батуріна С. Образ Польщі і поляків в українських шкільних підручниках. *Сіверянський літопис*. 2020. № 5. С. 52–62.
4. Хахула Л. Долаючи травматичне минуле: Україна в суспільно-політичній думці Польщі. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2017. № 29. С. 605–613.
5. Бойко Н., Скокова Л. Українсько-польські реляції під час війни 2022 року в Україні: підґрунтя та наслідки (соціологічний аналіз). *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: Scientific monograph* / eds. T. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach, O. Tsebenko. Riga, 2022. P. 13–28.
6. Maciejewska-Mieszkowska K. Stosunek Polaków do uchodźców w kontekście wojny w Ukrainie. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*. 2022. № 4. S. 137–153.
7. Як війна впливає на думку українців про друзів, ворогів та стратегічні цілі держави. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-viyna-vplivae-na-dumku-ukraintsiv-pro-druziv-vorogiv-ta-strategichni-tsili-derzhavi>.
8. Курносів А. Туск і Дуда: допомога Польщі у цифрах і на що чекати далі. *Радіо Свобода*. 2024, 28 січня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/nova-polska-polityka-shchodo-ukrayiny-dopomoha-tsyfry/32793574.html>.
9. Польща і поляки очима українців. Результати опитування громадської думки в Україні 2022 р. *Центр імені Юліуша Мерошевського*. URL: <https://mierszewski.pl/upload/2022/11/polska-i-polacy-oczami-ukraincow-2022-ua-www.pdf>.
10. Польща і поляки очима українців. Результати опитування громадської думки в Україні 2023 р. *Центр імені Юліуша Мерошевського*. URL: <https://mierszewski.pl/upload/2023/12/polska-i-polacy-oczami-ukraincow-2023-ua-www.pdf>.
11. Фесенко В. Україна – Польща: конфлікт інтересів на зерновому ринку. *Укрінформ*. 2023, 21 вересня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3764342-ukraina-polsa-konflikt-interesiv-na-zernovomu-rinku.html>.

12. Stelmach W. Duda o zbożu: Ukraina jest jak tonący, który chwyta się wszystkiego. *RMF* 24. 2023, 19 września. URL: <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/gospodarka/news-duda-o-zbozu-ukraina-jest-jak-tonacy-ktory-chwyta-sie-wszystkiego>,id,7035500#crp_state=1.
13. Ерман Г. Як і чому посварилися Україна та Польща. *BBC Україна*. 2023. 20 вересня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9ejzgkydm9o>.
14. Паніотто В. Міжетнічні упередження в Україні. Жовтень 2023. *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports>.
15. Рейтинг моніторинг, 26-та хвиля: оцінка дружності країн. *Соціологічна група «Рейтинг»*. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_international_1000_21022024.pdf.
16. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство: монографія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. 264 с.
17. Корольова Є. «Контактують в лікарнях і магазинах». Як формується думка пересічного поляка про українців – пояснює дослідниця міграційних процесів. *NV*. 2023, 24 листопада. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/ukrajinci-v-polshchi-hto-formuye-suspilnu-dumku-polyakiv-ta-de-voni-znayomlyatsya-z-pereselencyami-50370969.html>.
18. Polacy wobec wojny na Ukrainie i ukraińskich uchodźców. *CBOS*. №120/2023. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_120_23.PDF.
19. Polacy wobec wojny na Ukrainie i ukraińskich uchodźców. *CBOS*. №101/2022. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_101_22.PDF.
20. Stosunek do innych narodów rok po wybuchu wojny na Ukrainie. *CBOS*. №33/2023. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_033_23.PDF.
21. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w grudniu 2022 roku. *Główny Urząd Statystyczny*. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-grudniu-2022-roku,2,134.html?pdf=1>.
22. O wojnie na Ukrainie i relacjach polsko-ukraińskich. *CBOS*. №131/2023. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_131_23.PDF.
23. O wojnie na Ukrainie i scenariuszach jej rozwoju. *CBOS*. №142/2023. URL: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_142_23.PDF.
24. Духніч О. Друга Угорщина? Чому в Польщі ростуть антиукраїнські настрої, хто незадоволений найбільше та до чого все йде – Сераковський. *NV*. 2023, 20 серпня 2023. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/polshcha-ukrajina-riven-vplivu-radikaliv-shcho-bude-z-dopomogoyu-varshavi-syerakovskiy-novini-ukrajini-50346074.html>.
25. Банахевич Ю. Вибори в Польщі: між Качинським і Туском. *Укрінформ*. 2023, 13 жовтня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3773515-vibori-v-polsi-miz-kacinskim-i-tuskom.html>.
26. Шевченко О. Польсько-українська катастрофа. Що дали? *Дзеркало тижня*. 2024, 27 лютого. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/polsko-ukrajinska-katastrofa-shcho-dali.html>.
27. Ісаєв І. Польща захищається від України: 9 тез про причини та перебіг зернової кризи. *Європейська правда*. 2023, 17 квітня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/04/17/7159978>.
28. Бабакова О. «Разом, доки вибори нас не розлучать»: як Польща змінює ставлення до України за великої війни. *Європейська правда*. 2023, 5 травня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/5/7160907>.
29. Szuldrzyński M. PiS walczy o głosy rolników podsycając nastroje antyukraińskie. *Rzeczpospolita*. 2023, 19 września. URL: <https://www.rp.pl/komentarze/art39131471-michal-szuldrzynski-pis-bierze-ukraincow-za-zakladnikow-w-kampanii-wyborczej>.
30. Szuldrzyński M. By ratować poparcie, PiS wbija Ukrainie nóż w plecy. *Rzeczpospolita*. 2023, 16 kwietnia. URL: <https://www.rp.pl/komentarze/art38327961-michal-szuldrzynski-by-ratowac-poparcie-pis-wbija-ukrainie-noz-w-plecy>.
31. Pieczyński M. Kijów – Warszawa, trudna sprawa. *Do Rzeczy*. 2023, 6 sierpnia.
32. Borkowska M. Polacy coraz bardziej podatni na rosyjską propagandę? *Dziennik Gazeta Prawna*. 2023, 30 stycznia. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8648057,rosyjska-propaganda-polacy-badanie-wei.html>.
33. Kacprzak I., Zawadka G. Rosja wykorzystuje protest polskich rolników. To już jest wojna. *Rzeczpospolita*. 2024, 21 marca. URL: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art39878611-rosja-wykorzystuje-protest-polskich-rolnikow-to-juz-jest-wojna>.
34. Kowalczyk M. «Polska chce odzyskać dawne ziemie w Ukrainie i rozbić Zachód». Brednie rosyjskiej propagandy. *Do Rzeczy*. 2022, 25 marca. URL: <https://www.newsweek.pl/swiat/wojna-w-ukrainie-rosyjska-propaganda-przekonuje-ze-wojsko-polskie-zajmie-zachodnia/67r3kq2>.
35. Malinowski P. Jak rosyjska dezinformacja demonizuje ukraińskich uchodźców. *Rzeczpospolita*. 2022, 8 grudnia. URL: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art37571941-jak-rosyjska-dezinformacja-demonizuje-ukrainskich-uchodzcow>.
36. Makarewicz B. Wojna Putina w social mediach. Tak prorosyjska dezinformacja zalewa Polskę. *Radio ZET*. 2022, 5 marca. URL: <https://wiadomosci.radiozet.pl/polska/Wojna-w-Ukrainie.-Prorosyjska-dezinformacja-w-social-mediach.-Jak-dziala-dowody-analiza>.
37. Kryzys czy propaganda? Postawy Polaków wobec wojny w Ukrainie. Styczeń 2023 r. *Warsaw Enterprise Institute*. URL: <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2023/01/Kryzys-czy-propagadna.pdf>.

38. Michalak A. Mentzen: Gdzie wdzięczność Ukraińców? Wykorzystali frajerstwo polskiego rządu. *Rzeczpospolita*. 2023, 19 września.
39. Stosunek Polaków do innych narodów. *CBOS*. №25/2024. URL: <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty.php>.

References

1. Jurek, K. (2018). Stereotypes of the Ukrainians functioning in Poland. In: Lubicz Miszewski, M. (ed.) *Immigrants from Ukraine in Poland: Needs and Expectations, Social Reactions and Security Challenges*. Wrocław [in Polish].
2. Baran, D. (2016). Image of Ukrainians in selected Polish press. *State and Society*, 1, 97–116 [in Polish].
3. Baturina, S. (2020). The image of Poles and Poland in Ukrainian School Textbooks. *Sivrianskyi litopys [Sivrian chronicle]*, 6, 52–62 [in Ukrainian].
4. Khakhula, L. (2017). Overcoming traumatic past: Ukraine in Polish political and public opinion. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist [Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood]*, 29, 605–613 [in Ukrainian].
5. Boyko, N., Skokova, L. (2022). Ukrainian-Polish relations during the 2022 war in Ukraine: background and consequences (sociological analysis). In: Astramovich-Leik T. et al. (ed.) *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: Scientific monograph*. Riga [In Latvia].
6. Maciejewska-Mieszkowska, K. (2022). Attitude of Poles Towards Refugees in the Context of the War in Ukraine. *Central European Political Studies*, 4, 137–153 [in Polish].
7. How the War Changed the Way Ukrainians Think About Friends, Enemies, and the Country's Strategic Goals. *Fond «Demokratychni initsiatyvy» im. Ilka Kucheriva [Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» foundation]*. Retrieved from: <https://dif.org.ua/article/yak-viyna-vplivae-na-dumku-ukraintsiv-pro-druziv-vorogiv-ta-strategichni-tsilni-derzhavi> [in Ukrainian].
8. Kurnosov, A. (2024). Tusk and Duda: Poland's aid in numbers and what to expect next. *Radio Svoboda [Radio Free Europe/Radio Liberty]*. January, 28. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/nova-polska-polityka-shchodo-ukrayiny-dopomoha-tsyfry/32793574.html> [in Ukrainian].
9. Poland and Poles as seen by Ukrainians. The results of the public opinion survey in Ukraine in 2022. *Tsentr imeni Yuliusha Mieroshevskoho [Mieroszewski Centre]*. Retrieved from: <https://mierszewski.pl/upload/2022/11> [in Ukrainian].
10. Poland and Poles as seen by Ukrainians. The results of the public opinion survey in Ukraine in 2023. *Tsentr imeni Yuliusha Mieroshevskoho [Mieroszewski Centre]*. Retrieved from: <https://mierszewski.pl/upload/2023/12/polska-i-polacy-oczami-ukraincow-2023-ua-www.pdf> [in Ukrainian].
11. Fesenko, V. (2023). Ukraine – Poland: conflict of interest in the grain market. *Ukrinform [Ukrinform]*. September, 21. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3764342-ukraina-polsa-konflikt-interesiv-na-zernovomu-rinku.html> [in Ukrainian].
12. Stelmach, W. (2023). Duda about grain: Ukraine is like a drowning man who grabs everything. *RMF 24*. September, 19. Retrieved from: https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/gospodarka/news-duda-o-zbozu-ukraina-jest-jak-tonacy-ktory-chwyta-sie-wszystkiId,7035500#crp_state=1 [in Polish].
13. Erman, H. (2023). How and why Ukraine and Poland quarreled. *BBC Ukraina [BBC Ukraine]*. September, 20. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9ejzgkydm9o> [in Ukrainian].
14. Paniotto, V. (2023). Interethnic prejudices in Ukraine. October 2023. *Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiologii [Kyiv International Institute of Sociology]*. Retrieved from: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports> [in Ukrainian].
15. Rating Monitoring, 26th wave: Ukrainians' perception of other countries' friendliness *Sotsiologichna hrupa «Reitynh» [Sociological Group «Rating»]*. Retrieved from: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_international_1000_21022024.pdf [in Ukrainian].
16. Vidnianskyi, S., Martynov, A. (2023). *The Russian-Ukrainian war and the international community: a monograph*. Kyiv [in Ukrainian].
17. Korolova, Ye. (2023). «They make contact in hospitals and shops». How the opinion of the average Pole about Ukrainians is formed – explains the researcher of migration processes. *NV*. November, 24. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/world/countries/ukrajinci-v-polshchi-hto-formuye-suspilnu-dumku-polyakiv-ta-devoni-znayomlyatsya-z-pereselencyami-50370969.html> [in Ukrainian].
18. Poles towards the war in Ukraine and Ukrainian refugees. *CBOS*. №120/2023. Retrieved from: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_120_23.PDF [in Polish].
19. Poles towards the war in Ukraine and Ukrainian refugees. *CBOS*. №101/2022. Retrieved from: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_101_22.PDF [in Polish].
20. Attitude towards other nations a year after the outbreak of the war in Ukraine. *CBOS*. №33/2023. Retrieved from: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_033_23.PDF [in Polish].
21. Price indices of consumer goods and services in December 2022. *Statistics Poland*. Retrieved from: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-grudniu-2022-roku,2,134.html?pdf=1> [in Polish].
22. About the war in Ukraine and Polish-Ukrainian relations. *CBOS*. №131/2023. Retrieved from: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_131_23.PDF [in Polish].

23. About the war in Ukraine and scenarios for its development. *CBOS*. №142/2023. Retrieved from: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_142_23.PDF [in Polish].
24. Dukhnich, O. (2023). Second Hungary? Why are anti-Ukrainian sentiments growing in Poland, who is most dissatisfied and what is it all about – Sierakovskii. *NV*. August, 20. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/world/countries/polshcha-ukrajina-riven-vplivu-radikaliv-shcho-bude-z-dopomogoyu-varshavi-syerakovskiy-novini-ukrajini-50346074.html> [in Ukrainian].
25. Banakhevych, Yu. (2023). Elections in Poland: between Kaczynski and Tusk. *Ukrinform [Ukrinform]*. October, 13. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3773515-vibori-v-polsi-miz-kacinskim-i-tuskom.html> [in Ukrainian].
26. Shevchenko, O. (2024). The Polish-Ukrainian catastrophe. What's next? *Dzerkalo tyzhnia [Mirror of the week]*. February, 27. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/WORLD/polsko-ukrajinska-katastrofa-shcho-dali.html> [in Ukrainian].
27. Isaiev, I. (2024). Poland defends itself from Ukraine: 9 theses about the causes and course of the grain crisis. *Yevropeiska pravda [European Pravda]*. April, 17. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/04/17/7159978> [in Ukrainian].
28. Babakova, O. (2023). «Together until elections tear us apart»: how Poland changes its attitude towards Ukraine during the great war. *Yevropeiska pravda [European Pravda]*. May, 5. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/5/7160907> [in Ukrainian].
29. Szuldrzyński, M. (2023). PiS is fighting for farmers' votes by stoking anti-Ukrainian sentiments. *Rzeczpospolita*. September, 19. Retrieved from: <https://www.rp.pl/komentarze/art39131471-michal-szuldrzynski-pis-bierze-ukraincow-za-zakladnikow-w-kampanii-wyborczej> [in Polish].
30. Szuldrzyński, M. (2023). To save support, PiS is stabbing Ukraine in the back. *Rzeczpospolita*. April, 16. Retrieved from: <https://www.rp.pl/komentarze/art38327961-michal-szuldrzynski-by-ratowac-poparcie-pis-wbija-ukrainie-noz-w-plecy> [in Polish].
31. Pieczyński, M. (2023). Kyiv – Warsaw, a difficult matter. *Do Rzeczy*. August, 6. [in Polish].
32. Borkowska, M. (2023). Poles increasingly susceptible to Russian propaganda? *Dziennik Gazeta Prawna*. January, 30. Retrieved from: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8648057,rosyjska-propaganda-polacy-badanie-wei.html> [in Polish].
33. Kacprzak, I., Zawadka, G. (2024). Russia is taking advantage of the protest of Polish farmers. This is already war. *Rzeczpospolita*. March, 21. Retrieved from: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art39878611-rosja-wykorzystuje-protest-polskich-rolnikow-to-juz-jest-wojna> [in Polish].
34. Kowalczyk, M. (2022). «Poland wants to regain its former lands in Ukraine and destroy the West». Nonsense of Russian propaganda. *Do Rzeczy*. March, 21. Retrieved from: <https://www.newsweek.pl/swiat/wojna-w-ukrainie-rosyjska-propaganda-przekonuje-ze-wojsko-polskie-zajmie-zachodnia/67r3kq2> [in Polish].
35. Malinowski, P. (2022). Jak rosyjska dezinformacja demonizuje ukraińskich uchodźców. *Rzeczpospolita*. December, 8. Retrieved from: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art37571941-jak-rosyjska-dezinformacja-demonizuje-ukraińskich-uchodźców> [in Polish].
36. Makarewicz, B. (2022). Putin's war on social media. This is how pro-Russian disinformation is flooding Poland. *Radio ZET*. March, 5. Retrieved from: <https://wiadomosci.radiozet.pl/polska/Wojna-w-Ukrainie.-Prorosyjska-dezinformacja-w-social-mediach.-Jak-działa-dowody-analiza> [in Polish].
37. Crisis or Propaganda? Attitudes of Poles towards the war in Ukraine. January 2023. *Warsaw Enterprise Institute*. Retrieved from: <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2023/01/Kryzys-czy-propagadna.pdf> [in Polish].
38. Michalak, A. (2023). Mentzen: Gdzie wdzięczność Ukraińców? Wykorzystali frajerstwo polskiego rządu. *Rzeczpospolita*. September, 19 [in Polish].
39. The attitude of Poles towards other nations. *CBOS*. №25/2024. Retrieved from: <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty.php> [in Polish].

Надійшла до редакції / Received: 07.04.2025
Схвалено до друку / Accepted: 29.05.2025